

Виговський В.Г., к.е.н., доц.
кафедри менеджменту і підприємництва
Виговська О.А., асистент кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Функціональним призначенням регіонального громадського транспорту є забезпечення переміщення пасажирів у просторі та часі, що визначає транспортну систему як одну з найважливіших на регіональному рівні. Урбаністичні процеси в Україні та зростання кількості населення, зокрема у великих містах, вимагають сталого розвитку транспортної системи регіону, від ефективності функціонування якої залежить ритмічність діяльності громадського сектору економіки.

За статистичними оцінками в Україні спостерігається перманентне недофінансування транспортної галузі з боку держави, що потребує використання альтернативних джерел та активізації формування власних ресурсів шляхом впровадження ефективної амортизаційної політики. Все це актуалізує необхідність проведення глибоких наукових досліджень теорії та практики фінансування суб'єктів громадського транспорту на регіональному рівні.

Питання фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту достатньо широко висвітлено у працях вітчизняних та закордонних вчених. Віддаючи належне вагомості напрацьованих вищезазначених авторів, існує низка невирішених питань, пов'язаних з неоднозначністю трактування елементного складу механізму фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту з урахуванням специфіки галузі, нівелюванням значення їх амортизаційної політики, недостатнім впровадженням різноманітних форм та напрямів державно-приватного партнерства, неефективністю системи державного фінансового і внутрішнього контролю за цільовим використанням коштів, спрямованих на розвиток громадського транспорту. Потребують додаткових досліджень питання вибору можливостей застосування місцевих облігацій, зокрема: відсутній чіткий фінансовий механізм їх впровадження на регіональному рівні; наявний низький рівень довіри до органів місцевого самоврядування з боку потенційних інвесторів через фінансові обмеження місцевого бюджету; є недостатньо ефективним фінансовий менеджмент на регіональному рівні тощо.

Аналіз існуючих підходів до визначення фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту дозволив виділити два основні підходи до трактування фінансового забезпечення: 1) звужений підхід, що дозволяє ідентифікувати фінансове забезпечення з позиції форм, методів, джерел, акумульованих ресурсів, процесів формування та розподілу; 2) широкий підхід дозволяє інтегрувати позиції окремих дослідників.

Обґрунтування наукових підходів до фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, надало можливість ідентифікувати його на основі системного підходу як системи фінансових відносин між суб'єктами, спрямованої на акумуляцію фінансових ресурсів через структуру фінансового механізму на підставі визначених державою моделей регулювання. Це надало можливість виділити наступні моделі фінансового забезпечення суб'єктів господарювання громадського транспорту: ліберальну, патерналістську та комбіновану, що диференційовані за суб'єктом фінансування, механізмами реалізації, методами регулювання. Це дозволило обґрунтувати необхідність впровадження комбінованої моделі, яка характеризується диверсифікацією джерел фінансування, використанням інструментів ДПП; змішаним контролем державних і приватних інститутів, що сприятиме модернізації регіональної транспортної інфраструктури та ефективності діяльності перевезення пасажирів громадським транспортом.

Запропоновано елементний склад механізму фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту з урахуванням специфіки транспортної галузі та здійснено його структурування як системи фінансових відносин, що реалізується через сукупність форм, методів та інструментів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємств громадського транспорту з метою ефективного формування, розподілу й використання фінансових ресурсів та виконання соціально важливої функції забезпечення перевезень пасажирів.

Сформована структура механізму фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту відповідає основній меті його функціонування – створенню цілісної системи фінансового забезпечення, спрямованої на акумуляцію внутрішніх фінансових ресурсів; дотримання належного рівня фінансування через використання зовнішніх джерел; забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів; формування пріоритетних напрямків фінансового забезпечення господарської діяльності.

Для оцінки сучасного стану фінансового забезпечення громадського транспорту запропоновано використання методики «дерева проблем», що дозволило структурувати кожен етап досягнення головного завдання, визначити методи досягнення мети для уникнення зайвих кроків, здійснити оцінку можливостей досягнення цілей з урахуванням наявних ресурсів та визначити пріоритетні цілі. Здійснено деталізацію основних проблем та підпроблем підприємств громадського транспорту в Україні: 1) проблеми, пов'язані з впливом факторів зовнішнього середовища; 2) проблеми, пов'язані з впливом факторів внутрішнього середовища.

Визначено проблеми неефективності впровадження джерел фінансування міжнародних фінансових організацій (на прикладі Європейського інвестиційного банку): 1) недотримання вимог тендерних закупівель рухомого складу згідно офіційних угод між державою та міжнародними фінансовими організаціями; 2) низький рівень кваліфікації фахівців, які впроваджують проекти та підпроекти міжнародних фінансових інституцій; 3)

зволікання в оформленні офіційних документальних процедур міським самоврядуванням через корупційні підходи до роботи з потенційними бенефіціарами; 4) безвідповідальне ставлення посадових осіб щодо прийняття своєчасних рішень для вчасного впровадження інвестиційних проєктів та підпроєктів; 5) встановлення додаткової відсоткової ставки для місцевих бюджетів за надання державної гарантії Міністерством фінансів України.

В результаті дослідження запропоновано організаційно-фінансовий механізм надання міжнародного фінансування для міського громадського транспорту з боку Європейського інвестиційного банку, що, на відміну від існуючих, відображає фінансові відносини між суб'єктами різних системних рівнів. Очікуваними результатами є ідентифікація проблем неефективності залучення грантових коштів, визначення напрямів їх вирішення та активізація контрольної діяльності з боку спостерігачів ЄІБ і громадськості.

Досліджено, що передумовами удосконалення фінансового контролю за підприємствами громадського транспорту на регіональному рівні: 1) нецільовий та неекономний характер використання коштів місцевих бюджетів, спрямованих на розвиток суб'єктів громадського транспорту; 2) соціальна значущість проєктів громадського транспорту та відсутність ефективного контролю громадськості на регіональному рівні; 3) наявність порушень у використанні позикових коштів на реалізацію інфраструктурних проєктів, що надані міжнародними фінансовими організаціями; 4) відсутність належного внутрішнього фінансового контролю за внутрішніми джерелами фінансування на комунальних транспортних підприємствах.

Запропоновано систему контролю за використанням фінансових ресурсів підприємств громадського транспорту. Основою системи є взаємодія та взаємовплив суб'єктів державного, регіонального та внутрішнього контролю, доповнена суб'єктами громадського контролю, діяльність яких спрямована на підвищення якості послуг комунальних транспортних підприємств, усунення ними порушень та зловживань і стимулювання вирішення регіональних транспортних проблем. Впровадження такої системи контролю сприятиме підвищенню транспарентності громадської оцінки рівня виконання соціально значущих завдань місцевою владою та підпорядкованими комунальними організаціями.